

המוקד להגנת הפרט דו"ח פעילות לשנת 2019

במהלך שנת 2019 המשיכה ישראל להפר באופן שיטתי את זכויותיהם של מיליוני פלסטינים תושבי השטחים הכבושים, ובמקביל להעמיק את שליטתה בגדה המערבית (כולל ירושלים המזרחית), ואת הסגר ההרסני שהיא מטילה על רצועת עזה. בתוך ישראל, יצר הקיפאון הפוליטי אווירה של חוסר ודאות, והגביר את השימוש ברטרוריקה גזענית ואנטי-דמוקרטית מצד הגורמים הבכירים ביותר בממשלה. המרחב האזרחי בישראל המשיך להצטמצם, וארגוני ופעילי זכויות אדם חוו גל של מתקפות בידי ארגוני ימין קיצוניים, לעתים קרובות בסיוע ותמיכה של גורמים ממשלתיים רשמיים. המתקפות שספג המוקד התמקדו בעיקר בפעילותנו נגד מדיניות הריסות הבתים העונשיות, וכללו פרובוקציות והפגנות מחוץ לדיונים בבית המשפט, וכן מאמצים לפגוע במקורות המימון שלנו.

למרות הסביבה הקשה בה פעלנו, במהלך 2019 סייע המוקד ל-5,098 פלסטינים לממש את זכויותיהם הבסיסיות, עם שיעורי הצלחה גבוהים. לצד פעילותנו הפרטנית, ניהל המוקד פעילות משפטית עקרונית נגד חוקים ומדיניות מفلות – פעילות שהולידה פסקי דין בעלי השפעה חיובית על חייהם של רבבות. להלן סקירה קצרה של פעילותנו והישגינו המשמעותיים ביותר במהלך השנה החולפת.

חופש תנועה

גישה לאדמות הלכודות מאחורי גדר ההפרדה

במהלך השנה החולפת ניכרה הידרדרות משמעותית בגישתם של פלסטינים ל"מרחב התפר" – שטחי הגדה המערבית הלכודים בין הקו הירוק לגדר ההפרדה, וכתוצאה מכך גבר הצורך בסיוע של המוקד בתחום זה. במהלך השנה סייע המוקד ל-243 פלסטינים שסורבו בקשותיהם להיתרי כניסה ל"מרחב התפר", ובמקביל תקף המוקד הגבלות חדשות שהוטלו על גישתם של פלסטינים לאיזורים אלה:

- המוקד תקף את מדיניותו המקוממת של הצבא, לפיה אדמות בבעלות פרטית שגודלן פחות מ-330 מ"ר קטנות מכדי להצדיק עיבוד חקלאי, ועל כן אינן מצדיקות הנפקה של היתרי כניסה ל"מרחב התפר". המוקד הגיש 20 עתירות לבג"ץ ולבית המשפט המחוזי בירושלים בשם בעלי אדמות שבקשותיהם להיתרים סורבו בעילה זו. בדיון באחת העתירות, [מתח בג"ץ ביקורת על מדיניותו של הצבא](#) וקבע כי היא מקילה ראש בזכויותיהם של בעלי האדמות. אנו ממתינים לפסיקה עקרונית בנושא.
- [המוקד עתר לבג"ץ נגד שגרת האיחורים הממושכים בפתיחת שער "מגן דן" שבגדר ההפרדה](#). איחורים אלה מאלצים חקלאים רבים להמתין זמן רב (לעתים אפילו 5 שעות) להגעת החיילים האחראים על פתיחת השער, תוך שהם חשופים לחום, לקור ולגשמים, וללא גישה למים ולמזון. טרם נקבע דיון בעתירה.
- [דרשנו](#) שהצבא יסיר חסימת בטון שהציב בכניסה לשער החקלאי קפ"ן בשיא עונת מסיק הזיתים. הבטונדות שהוצבו חסמו את אפשרותם של חקלאי הכפר להוציא את יבול הזיתים מאדמותיהם שב"מרחב התפר". בנובמבר, יום אחרי שהגשנו את העתירה בנושא, הסיר הצבא את החסימה.

יציאה לחו"ל מהגדה המערבית

המוקד סייע ל-88 פלסטינים שנחסמה זכותם לצאת לחו"ל, ודרש כי יותר להם לצאת את ארצם ולממש את זכויותיהם הנלוות להשכלה, לשירותי בריאות, לביקורי משפחה ועוד. הנה שתי דוגמאות הממחישות את ההשפעה הרבה של התערבות המוקד במקרים מעין אלה:

- [בעקבות עתירתו של המוקד](#) הותר לדוקטורנט מנפת חברון לשוב ללימודיו באלג'יריה, לאחר שהצבא מנע את יציאתו לחו"ל פעמים רבות, תוך ניסיון פסול להפעיל עליו לחץ לשתף פעולה עם כוחות הביטחון הישראליים.
- במקרה נוסף, [פעילותו של המוקד אילצה את הצבא](#) להסיר מניעת יציאה לחו"ל שהוטלה על אקדמאי פלסטיני צעיר משכם. בהמשך להסרת המניעה נגדו, נסע האיש לגרמניה על מנת להשתתף בכיתת אמן למחברי סיפורים קצרים.

מניעת גירושים

פעילותו העיקשת של המוקד הביאה לשחרורם של שלושה פלסטינים מכלא גבעון לשהים בלתי-חוקיים, והגנה עליהם מפני ניסיונות הרשויות לגרשם מארצם.

- בספטמבר [הביאה פעילותו לשחרורו של מען אבו חאפז](#) שהוחזק בכלא משך למעלה משנתיים וחצי, כשהוא נתון בסכנת גירוש תמידית. מען נולד בברזיל לאב פלסטיני ואם דרום אמריקאית, ועבר לגדה המערבית עם משפחתו כשהיה בן שלוש. שילוב של נסיבות חייו ומדיניות ישראל המפלה הותיר את מען חסר כל מעמד חוקי בגדה, והוא נעצר בעקבות מפגש מקרי עם כוחות הביטחון הישראליים בפברואר 2017. מאז שחרורו מהכלא, פועל המוקד להבטחת מעמדו החוקי של מען בגדה – ביתו היחיד בעולם מאז היה ילד.
- באוקטובר [הביאה פעילותו לשחרורו של העיתונאי הירושלמי מוצטפא אל-ח'רופ](#) מאותו כלא לשהים בלתי-חוקיים, שם הוחזק משך למעלה מתשעה חודשים. מוצטפא נולד באלג'יריה למשפחה ירושלמית, ומתגורר בעיר מאז היה בן 12. ניסיונותיהם של הוריו להשיג לו מעמד חוקי בעיר כשלו על רקע החסמים שהציב משרד הפנים, ומוצטפא, היום בן 32, נותר ללא מעמד בשום מדינה בעולם. בזמן ששהה בכלא, הופרד מוצטפא מאישתו וביתם הפעוטה – שתיהן תושבות קבע בישראל. משרד הפנים ניסה לגרש את מוצטפא לירדן – מדינה שאין לו אליה שום קשר – אך הרשויות הירדניות סירבו לקבלו. מאז שוחרר מהכלא הגיש המוקד בקשה חדשה לאיחוד משפחות בשם מוצטפא ואשתו, ודרש בתוקף כי יוענק לו מעמד חוקי בביתו.

תושבות ומעמד בירושלים המזרחית

במהלך השנה המשיך המוקד לנהל את מאבקו רב השנים נגד מדיניות "הטרנספר השקט" של פלסטינים מירושלים המזרחית, ותקף את חוק האזרחות והכניסה לישראל, המונע מאלפי פלסטינים לקבל מעמד של קבע בירושלים, בה הם מתגוררים עם משפחותיהם. המוקד סייע ל-324 משפחות ברישום ילדיהן, השבת תושבות שנשללה, והגשת בקשות לאיחוד משפחות, לצד הישגים משמעותיים בפעילותו העקרונית בתחום זה:

- הגשנו עתירה עקרונית לבית המשפט המחוזי בירושלים [בדרישה כי יוענק מעמד חוקי לילדיהם של תושבי ירושלים המזרחית הנמצאים בהליך להשבת תושבותם](#). בדיון שהתקיים בנובמבר הביע בית המשפט את הסכמתו עם טיעוני המוקד בעניין. אנו ממתינים לפסק דין סופי בעתירה.
- ניתן פסק דינו של בג"ץ בעתירתנו העקרונית בעניין תנאי ההמתנה בלשכת משרד הפנים שבירושלים המזרחית. [בית המשפט קבע כי העתירה הביאה לשיפור בתנאים השוררים בבניין](#), ואף ביטא את מורת רוחו מחוסר הטיפול של הרשויות בנושא לאורך שנים. המוקד ימשיך לעקוב אחר התנאים בלשכה.
- עתירתו של המוקד הביאה ליישום מתווה חדש המאפשר לפלסטינים המתגוררים בישראל או בירושלים המזרחית במסגרת הליכים לאיחוד משפחות, ומחזיקים במעמד ארעי במדינה, [לנסוע באופן קבוע דרך נמל התעופה בן גוריון](#).
- הגשנו [סדרה של 14 עתירות](#) בדרישה כי יוחרגו מחוק האזרחות והכניסה לישראל נשים וגברים פלסטינים בני 50 או 55 ומעלה, בהתאמה, המתגוררים בישראל או בירושלים המזרחית מתוקף היתרי שהייה זמניים או תושבות ארעית. החוק מונע הענקת תושבות בישראל לפלסטינים במסגרת הליכים לאיחוד משפחות, ומטרתו הרשמית היא ביטחונית.

ואולם, פלסטינים מעל גיל 50 או 55 אינם מהווים איום ביטחוני לפי חוות הדעת הרשמית של גורמי הביטחון הישראליים. המוקד טען, איפוא, כי החוק מונע מהנמנים עם אוכלוסייה זו גישה למעמד יציב ולזכויות סוציאליות, ללא כל הצדקה. עתירות אלה תלויות ועומדות.

זכויות כלואים

במהלך השנה איתר המוקד 3,684 פלסטינים במעצר, ומסר מידע לקרוביהם על מקום כליאתם; סייע לבני משפחותיהם של כלואים [להגיש בקשות להיתרים לביקור קרוביהם הכלואים בישראל](#); וכן [הגיש תלונות בשמם של כלואים שחוו יחס אלים](#) מצד כוחות הביטחון הישראליים.

קטינים במעצר

המוקד המשיך לתעד את ההפרה השיטתית של זכויות קטינים פלסטינים במעצר, ועמד על כיבוד זכויותיהם הבסיסיות של הקטינים הכלואים:

- ביקרנו עשרות קטינים בבתי כלא ישראליים וגבינו מהם תצהירים אודות חוויותיהם במעצר, בחקירות ובמאסר. התצהירים סייעו למוקד בגיבוש פעילותו העקרונית בנושא.
- במרץ הגיש המוקד עתירה עקרונית לבג"ץ בדרישה לאפשר לקטינים פלסטינים המוחזקים בכלא הישראלי לקיים קשר טלפוני רציף עם משפחותיהם. לאחר דיון קצר שהתקיים בחודש יולי, דחה בית המשפט את העתירה בנימוק שיש להגיש אותה לבית המשפט המחוזי בשם אסיר פרטני, ולא כעתירה עקרונית לבג"ץ. לפיכך הגיש המוקד חמש עתירות פרטניות בשמם של קטינים פלסטינים במאסר, בניסיון לדחוק בבית המשפט המחוזי לקיים דיון עקרוני במדיניות הפוגענית שאוסרת על קשר טלפוני בין קטינים כלואים להוריהם.

ענישה קולקטיבית

המוקד המשיך במאבקו העקרוני נגד השימוש בהריסת בתים כאמצעי לענישה קולקטיבית של משפחותיהם של פלסטינים שביצעו פיגועים נגד ישראלים. על אף שבג"ץ סירב לדון בחוקיות המדיניות בכללותה, המוקד טען ב-12 תיקים פרטניים כי הריסות מעין אלה מפרות את הדין ההומניטארי הבינלאומי, וכן את העקרון המשפטי הבסיסי לפיו לא ניתן להעניש אדם בגין מעשיו של אחר.

בנוסף, תקף המוקד את הניסיון להנהיג סוג חדש של ענישה קולקטיבית, [תוך מניעת נסיונו של משרד הפנים לגרש אישה מירושלים כעונש על מעשה המיוחס לבנה](#). בינואר דחה בית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים את ערעורו של משרד הפנים בתיק, ואימץ את פסיקתו התקדימית של בית הדין לעררים, לפיה לא ניתן לשלול מהאישה את ההיתר להתגורר בירושלים אך בשל מעשה אלים המיוחס לבנה. תקדים חשוב זה יגן על פלסטינים אחרים בעתיד מפני נסיונות לגרשם מהעיר כעונש על מעשי קרוביהם.

מבט קדימה

תכניות הסיפוח של ממשלת ישראל, בעידוד "תכנית השלום" של טראמפ, מאיימות על כל מי שפועל להגנה על זכויות אדם אוניברסאליות בשטחים הכבושים. המוקד יתנגד לתכניות אלה ולהשלכותיהן על מיליוני פלסטינים, ומשיך לספק סיוע חיוני לאלפים, וכן לנהל פעילות משפטית עקרונית במטרה לשנות מדיניות ממשלתית וצבאית, ובכך להבטיח הגנה על זכויות אדם בסיסיות.